

VONDST VAN HET SCHAVERTJE *STENObothrus STIGMATICUS* IN ZEELAND (ORTHOPTERA)

Jaap Bouwman

Het schavertje *Stenobothrus stigmaticus* is een kleine veldsprinkhaan, waarvan de mannetjes een zacht geluid maken. Hierdoor valt de soort in veld weinig op. Het schavertje is algemeen op droge heideterreinen in Noordoost- en Midden-Nederland, met enkele geïsoleerde populaties in het zuiden. In dit artikel wordt de eerste vindplaats van het schavertje beschreven in West-Nederland. De soort werd aangetroffen op de Vroongronden in de duinen van Schouwen-Duiveland, minstens 80 kilometer van de dichtstbijzijnde vindplaats. De herkomst van de populatie is onduidelijk.

INLEIDING

Tijdens faunamonitoring in het kader van het Overlevingsplan Bos en Natuur (oBN) (Bosman et. al. 2001) werd verrassend genoeg het zachte geluid van een zingend mannetje van het schavertje *Stenobothrus stigmaticus* (Rambur, 1839) gehoord in een gebiedje op Schouwen-Duiveland. Snel hierna konden op vrij korte afstand van elkaar diverse dieren worden aangetroffen. Dit is de eerste vondst van deze soort in West-Nederland.

Het schavertje is één van de kleinste Nederlandse sprinkhanen en is te herkennen aan de zwak gebogen zijkielen met een vrij brede, lichte zoom (Kleukers 1997)(fig. 1). Vanwege het kleine formaat en het onopvallende, zachte geluid is de soort met name in lage dichtheden soms moeilijk te vinden. Het schavertje komt vrij algemeen voor in schrale graslanden en grazige randen van heideterreinen in Noordoost- en Midden-Nederland. Daarbuiten wordt de soort nauwelijks waargenomen en er zijn slechts enkele vindplaatsen bekend beneden de grote rivieren (fig. 2).

BIOTOOP IN ZEELAND

Het terrein waar het schavertje werd gevonden is genaamd de Vroongronden en is gelegen tussen Renesse en Burg-Haamstede en wordt beheerd door Staatsbosbeheer. De biotoop bestaat uit lage duintjes met vochtige, schaars begroeide dalen en

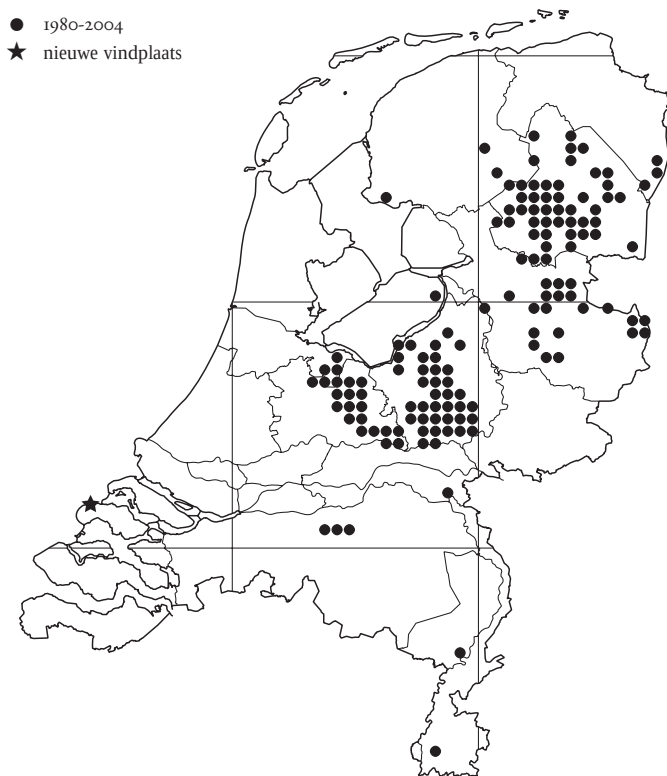
grazige toppen afgewisseld met open zand (fig. 3). De schavertjes bevonden zich in de meer grazige en bemoste delen met planten als zwenkgras *Festuca* sp., zandzegge *Carex arenaria*, muizeoor *Hieracium pilosella* en schapezuring *Rumex acetosella*. Vanwege het afwisselende karakter is het een soortenrijk gebied voor sprinkhanen. In totaal werden 14 soorten waargenomen. Naast het schavertje werden onder andere blauwvleugelsprinkhaan *Oedipoda caerulea*, duinsabelsprinkhaan *Platycleis albopunctata*, snortikker *Chorthippus mollis*, knopspietje *Myrmeleotettix maculatus* en zuidelijk spitskopje *Conocephalus discolor* waargenomen.

VOORKOMEN IN DUINEN BUITEN NEDERLAND

Het schavertje is ook ten zuiden van Nederland een zeldzame verschijning in de duinen. In België komt de soort slechts op twee vindplaatsen voor in de duinen en in beide gevallen slechts in lage aantallen. De biotoop bestaat hier uit begroeide mosduinen (pers. med. Hendrik Devriese, Decler et. al. 2000). De soort is een zeldzame verschijning in België en wordt dan ook op zowel de Waalse en de Vlaamse rode lijst genoemd, respectievelijk als 'met uitsterven bedreigd' en 'bedreigd' (Decler et. al. 2000). Ook in het kustgebied van Noord-Frankrijk is het schavertje zeldzaam (Voisin 2003).

Figuur 1. Het schavertje is een kleine, onopvallende veldsprinkhaan. Foto Jaap Bouwman.
Figure 1. The lesser mottled grasshopper is a small and inconspicuous grasshopper. Photo Jaap Bouwman.

Figuur 2. Verspreiding van het schavertje in Nederland. Bron: landelijk Orthopterabestand EIS-Nederland.
Figure 2. Distribution of the lesser mottled grasshopper in the Netherlands. Source: Dutch Orthoptera database of EIS-the Netherlands.

Figuur 3. Het biotoop in de Vroongronden bestaat uit lage met mos en gras begroeide duinen. Foto Jaap Bouwman.
Figure 3. The habitat in the Vroongronden consists of low dunes, covered in moss and grass. Photo Jaap Bouwman.

DISCUSSIE

Het is onwaarschijnlijk dat het hier een nieuwe vestiging betreft. De dieren kunnen waarschijnlijk niet (of slecht) vliegen (mond. med. R. Kleukers) en de afstand tot de dichtstbijzijnde populaties in Noord-Brabant is minstens 80 kilometer. De soort vertoont verder ook geen neiging tot uitbreiding, in tegenstelling tot het verwante zoemertje *Stenobothrus lineatus*, die zich op de Utrechtse Heuvelrug heeft uitgebreid (Kleukers 2002). Het is daarom het meest waarschijnlijk dat het een reeds lang bestaande populatie betreft. De biotoop waar de soort werd gevonden komt zeker op meer plaatsen langs de kust voor en het is niet ondenkbaar dat met gericht zoeken nog meer populaties gevonden kunnen worden.

LITERATUUR

- Bosman, W., van Turnhout, C. & H. Esselink, 2001. Effecten van herstelmaatregelen op diersoorten: Eerste versie van Standaard Meetprotocol Fauna (SMPF) en Richtlijnenprogramma Uitvoering Herstelmaatregelen Fauna (RUHF). – Stichting Bargerveen, Nijmegen. [tweede, licht herziene druk]
- Decler, K., H. Devriese, K. Hofmans, K. Lock, B. Barenbrug & D. Maes 2000. Voorlopige atlas en 'rode lijst' van de sprinkhanen en krekels van België (Insecta, Orthoptera). – Werkgroep Saltabel, IN & KBIN, Brussel.
- Kleukers, R.M.J.C. 2002. Nieuwe waarnemingen aan sprinkhanen en krekels in Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 17: 87-102.
- Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Fauna 1: 1-415.
- Voisin, J.-F. 2003. Atlas des Orthoptères (Insecta: Orthoptera) et des Mantides (Insecta: Mantodea) de France. – Publications Scientifiques du MNHN, Paris.
- Maas, S., P. Detzel & A. Staudt 2002. Gefährdungsanalyse der Heuschrecken Deutschlands, Verbreitungsatlas, Gefährdungseinstufung und Schutzkonzepte. – Bundesamt für Naturschutz, Bonn/Bad Godesberg.

SUMMARY

Discovery of a population of the lesser mottled grasshopper *Stenobothrus stigmaticus* on the Dutch coast (Orthoptera)

During an inventory of the nature reserve De Vroongronden between the towns of Renesse and Burg-Haamstede (province of Zeeland) the first population of the lesser mottled grasshopper *Stenobothrus stigmaticus* in the western part of the Netherlands was discovered. It was found in low dunes with a vegetation dominated by grass, sedges and moss. The animals are not very mobile and the nearest populations are at least 80 km away. Therefore, it is most probable that it concerns an old population and not a recent colonisation. Hopefully the discovery will initiate further research in this region.

J. Bouwman
De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
jaap.bouwman@vlinderstichting.nl